

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2021.04.24>

Janusz SOWA*

<https://orcid.org/0000-0003-0434-7805>

Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939

Jak cytować [how to cite]: Sowa J., *Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2021, t. 4, nr 4, s. 21–45.

Sport in the State Police of the Silesian Voivodeship in the years 1922–1939

Abstract

The development of sport in the police in 1922–1939 played an important role in the professional and private life of every policeman. In the police work, the basis for the implementation of the entrusted tasks is an above-average level of motor skills. The physical fitness system in the Silesian and state police of the Second Polish Republic is completely omitted in the literature on the subject. Therefore, the goal of this article was to undertake further historical research in this area, taking into account the broad issue of the development of sport in The Police during this period. In the article, on the basis of a query of historical materials collected in the Archives of Modern Records in Warsaw, the Central Archives of Police in Warsaw, the State Archives in Katowice, the Silesian Government and the Provincial Office in Katowice, I described courses and trainings increasing the fitness and promotion of physical culture among officers. They form the entire system of improving the efficiency in the ranks of The Silesian Police. I detailed the actions that led to the uprising in Silesia and across the country dozens of Police Sports Clubs.

The article is an attempt to present an important issue concerning the functioning of this formation in the field of pro-sport activities. It contains descriptions of courses, trainings, sport disciplines, instructors and trainers, types of competitions and sports results at the voivodeship level.

Keywords: The Silesian Voivodeship Police, Polish National Police, sport clubs, physical fitness, Police Sports Club.

---

* mgr Janusz Sowa; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. Wydział Humanistyczny; e-mail: januszsowa@interia.pl

Streszczenie

Rozwój sportu w policji w latach 1922–1939 zajmował ważne miejsce w życiu zawodowym oraz prywatnym każdego funkcjonariusza. W pracy policjanta podstawą realizacji powierzonych zadań jest ponadprzeciętny poziom sprawności motorycznej. System sprawności fizycznej w śląskiej i państwowej policji okresu II RP jest całkowicie pominięty w literaturze przedmiotu. Dlatego też celem niniejszej pracy było podjęcie badań historycznych w tym zakresie, z uwzględnieniem szerokiego zagadnienia, jakim jest rozwój sportu w policji w tym okresie. W artykule, na podstawie kwerendy materiałów historycznych zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Głównego Archiwum Policji w Warszawie, w Archiwum Państwowym w Katowicach, Sejmie Śląskim i Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach, opisałem kursy i szkolenia podnoszące sprawność i krzewienie kultury fizycznej wśród funkcjonariuszy. Tworzą one cały system podnoszenia sprawności w szeregach śląskiej policji. Wyszczególniłem działania, które doprowadziły do powstania na Śląsku oraz w całym kraju kilkudziesięciu policyjnych klubów sportowych. Artykuł stanowi próbę przedstawienia ważnej kwestii dotyczącej funkcjonowania tej formacji, w zakresie działalności sportowej. Opisano w nim prowadzone kursy, szkolenia, dyscypliny sportowe, instruktorów, rodzaje zawodów i wyniki sportowe na szczeblu województwa.

Słowa kluczowe: Policja Województwa Śląskiego, Polska Policja, kluby sportowe, sprawność fizyczna, Policyjny Klub Sportowy.

Wprowadzenie

Województwo śląskie po I wojnie światowej, ze względu na uwarunkowania Konwencji Genewskiej, miało odrębną, formację porządkową – Policję Województwa Śląskiego. Władze samorządowe Autonomicznego Województwa Śląskiego oraz kierownictwo śląskiej i państwowej policji, od początku istnienia obu formacji uznały, że aktywność fizyczna jest ważnym elementem w pracy policjanta. Policjanci muszą dobrze strzelać, znać techniki interwencji, umiejętnie stosować prawo, a także być sprawni fizycznie. Powszechnie przyjęło się powiedzenie „sport to zdrowie”. Jednak podejmowanie wszelkiego rodzaju aktywności fizycznej w służbie policyjnej dawało o wiele większe korzyści. Wysportowany policjant miał więcej energii, dobre samopoczucie oraz wysoką samoocenę. Dodatkową korzyścią z podejmowania aktywności fizycznej w służbie było utrzymanie prawidłowej wagi ciała, sprawność i zdrowie.

Sprawność fizyczna miała istotny wpływ na realizację powierzonych zadań służbowych. Gdy przestępca ucieka, funkcjonariusz powinien mieć kondycję, aby go dogonić, zatrzymać i doprowadzić do najbliższej jednostki lub komisariatu. Nie jest to łatwe, gdy przestępca używa broni lub jest agresywny. Policjanci w służbie często byli narażeni na bezpośrednią konfrontację z przestępcami, dlatego kwestia ich sprawności fizycznej była tak istotna. Wysportowany i sprawny policjant mógł podołać trudom swojej służby. W zależności od rodzaju powierzonych obowiązków, praca policjanta miała odmienny charakter i mogła się odbywać w różnych warunkach i czasie. Była uciążliwa, wymagała bezwzględności i dostosowania się do panujących warunków. Niejednokrotnie wiązała się z nara-

zaniem własnego życia i zdrowia. Wymagała dobrej kondycji i sprawności. W policji śląskiej podjęto szereg działań zmierzających do stałego podnoszenia kondycji fizycznej, tworząc cały system podnoszenia sprawności w swoich szeregach. Rozwój kondycji fizycznej w śląskiej policji wpływał pozytywnie na funkcjonariuszy zarówno w ramach szkoleń zawodowych, jak i zajęć sportowych, w czasie wolnym od służby. Policja Województwa Śląskiego znajdowała się na wysokim poziomie wykształcenia zawodowego i fizycznego, co gwarantowało oficerom i posterunkowym wzorowe wykonywanie zadań służbowych, wynikających z zakresu pełnienia służby śledczej i mundurowej. Przez siedemnaście lat swego istnienia, śląscy policjanci chronili dobytek i bezpieczeństwo obywateli, zwalczając przestępczość pospolitą i działalność skrajnych ugrupowań politycznych. Strzegli granic i bezpieczeństwa państwa. W literaturze przedmiotu temat sprawności fizycznej policji śląskiej znalazł się na marginesie wiedzy historycznej i jest całkowicie pomijany. Moja praca była uwarunkowana możliwością kwerendy materiałów historycznych zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Głównego Archiwum Policji w Warszawie oraz w Archiwum Państwowym w Katowicach. Badaniom poddałem zasoby archiwalne znajdujące się w Sejmie Śląskim i Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach, w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Głównego Archiwum Policji w Warszawie, w Archiwum Państwowym w Katowicach. Badaniom poddałem zasoby archiwalne znajdujące się w Sejmie Śląskim i Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach, gdzie odnalazłem wiele archiwalnych aktów prawnych i rozkazów, tabel i wykazów związanych z policyjnym sportem i systemem podnoszenia sprawności fizycznej. Pisząc niniejszą publikację, posiłkowałem się źródłami książkowymi, z których w szczególności chciałbym wyróżnić pracę Janusza Mikitina i Grzegorza Grześkowiaka „Policja Autonomicznego Województwa Śląskiego”, Bernarda Kayzera „Historia służb policyjnych na ziemiach polskich”, Wojciecha Bogusława Mosia „Wojsko polskie i organizacje paramilitarne na Śląsku w latach 1922–1939”, Andrzeja Misiuka „Policja Państwowa 1919–1939: powstanie, organizacja, kierunki działania” oraz S. Kozdrowskiego „Wychowanie fizyczne w policji woj. Śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia”. Do źródeł szczególnie odkrywczych w zakresie tematu pracy pragnę zaliczyć publikacje Józefa Jerzego Jeziorskiego i nadkomisarza PWŚl. Ludwika Kloskiego w gazecie policyjnej „Na posterunku” oraz w „Kalendarzyku Policji Województwa Śląskiego”. Pisząc artykuł, posiłkowałem się pracami co prawda niewiele wnoszącymi do tematu pracy, lecz szczątkowe informacje zawarte w nich pozwoliły mi na uzupełnienie koniecznej wiedzy tematycznej. Znalazłem zaledwie dwa opracowania zajmujące się tematem sprawności fizycznej wśród funkcjonariuszy policji. Wśród nich pracę Jacka Dworzeckiego „Sport w szeregach Policji Państwowej II Rzeczypospolitej”, która ukazała się na łamach „Przeglądu Naukowo-Metodycznego. Edukacja dla Bezpieczeństwa” nr 4 z 2010 r., jak również w pracy doktorskiej Janusza Mikitina „Szkolnictwo policyjne w województwie śląskim w okresie międzywojennym”

na Wydziale Nauk Społecznych Instytutu Historii w Katowicach, gdzie temat szkoleń fizycznych jest wyraźnie zaznaczony, jednak ze względu na odrębność tematyczną, system sprawności fizycznej w śląskiej policji okresu II RP, jest całkowicie pominięty i wymagał podjęcia odrębnych badań historycznych.

Metody i problemy badawcze

Inspirację do podjęcia tematu pracy nad systemem podnoszenia sprawności fizycznej wśród śląskich policjantów w okresie II RP zawdzięczam własnym badaniom nad systemem szkolenia śląskich policjantów oraz działalnością policyjnych klubów sportowych na terenie Polski w latach 1919–1939. Temat sportowych szkoleń policyjnych występuje sporadycznie lub jest pomijany w pracach naukowych tego okresu. W opracowaniach historycznych nie występuje, jako skuteczny i ważny system podnoszenia kondycji fizycznej, ale jako szkolenia organizowane w ramach służby policyjnej. Postawiono więc następujące pytania badawcze:

Czy podnoszenie sprawności fizycznej śląskich policjantów przejawiało się, jako systemowe i zaplanowane działanie kierownictwa śląskiej policji oraz władz samorządowych?

Czy było zjawiskiem wynikającym z inicjatywy samych policjantów?

Czy policjanci poza służbą mogli rozwijać sportowe zainteresowania?

Czy uczestniczyli w szkoleniach sportowych z „obowiązku”, czy z innych przesłanek?

Co wpływało na motywację samych policjantów do uprawiania sportu?

Jaki był wynik tych działań?

Odpowiedź na te pytania badawcze pozwoliła na osiągnięcie celu pracy, jakim jest przedstawienie systemu podnoszenia sprawności fizycznej w śląskiej policji w tym okresie 1922–1939.

Aby zrozumieć istotę zjawiska, musiałem prześledzić dzieje śląskiej policji od początku jej powstania aż do roku 1939, kiedy ta niezwykła formacja przestała istnieć. Dokonałem analizy systemu szkoleń policyjnych w śląskiej policji i szkoleń specjalistycznych w latach 1922–1939 w nielicznych publikacjach naukowych. Prześledziłem działalność policyjnych klubów i sekcji sportowych działających na Śląsku oraz na terenie Polski, jak również sięgnąłem do materiałów i źródeł archiwalnych śląskiej policji oraz policji państwowej. Dokonałem przeglądu istniejących publikacji i opracowań historycznych, penetrując system podnoszenia sprawności fizycznej wśród policjantów okresu międzywojennego, stosując metodę bezpośredniego i pośredniego ustalania faktów, jak również metodą porównawczą oraz indukcji i dedukcji. W trakcie pracy dokonałem kwerendy i analizy 1067 akt osobowych policjantów oraz licznych archiwalnych dzienników, ustaw i rozporządzeń znajdujących się w Sejmie Śląskim, Urzędzie Woje-

wódzkim w Katowicach, w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Głównym Archiwum Policji w Warszawie oraz w Archiwum Państwowym w Katowicach, obejmujące okres badawczy. Poddałem szczególnej analizie 32 rozkazy policyjne oraz historyczne akty prawne, w tym wiele interesujących danych z jednostek terenowych Policji Województwa Śląskiego. Zastosowane metody badawcze potwierdziły autentyczność i wiarygodność zawartych w artykule wyników.

Znaczenie sprawności fizycznej w służbie policji śląskiej

Policja Województwa Śląskiego powstała na mocy rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r., w związku z utworzeniem autonomicznego Województwa Śląskiego¹. Była strukturą niezależną od funkcjonującej w pozostałej części Polski Policji Państwowej. Posiadała Głównego Komendanta, podlegającego wojewodzie śląskiemu. Stan liczebny Policji Województwa Śląskiego, wahając się w poszczególnych latach, wynosił od 2,3 tys. do 3,5 tys. osób, co w przybliżeniu odpowiadało około $\frac{1}{10}$ liczebności policji. Kadra śląskiej policji została utworzona z Policji Plebiscytowej², Milicji Górnośląskiej³, Milicji Polskiej Księstwa Cieszyńskiego, Policji Górnego Śląska⁴ oraz Żandarmerii Kra-

¹ Tuż po zakończeniu I wojny światowej na Górnym Śląsku rozgorzał intensywny konflikt polsko-niemiecki, którego stawką było przejście zwierzchnictwa nad tym regionem Polski. Na podstawie art. 88 traktatu wersalskiego z 28 czerwca 1919 r., o przynależności państwowej Górnego Śląska miał zdecydować plebiscyt, którego datę wyznaczono na 15 marca 1921 r. Obie strony rywalizujące o tę ziemię miały świadomość, że wobec udziału w plebiscycie trudnej do precyzyjnego wyliczenia, ale przypuszczalnie bardzo licznej grupy osób o nieokreślonej świadomości narodowej (Wojciech Korfanty szacował ją nawet na jedną trzecią ogółu mieszkańców), składane tym wyborcom zachęty mogą przesądzić o ostatecznym sukcesie. Jedną z najczęściej formułowanych była obietnica samodzielnosci Górnego Śląska, mimo pozostawania w granicach plebiscytowego zwycięzcy. Strona polska, chcąc zaoferować szerokie ramy potencjalnej niezależności, 15 lipca 1920 r. doprowadziła do uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy ustawy konstytucyjnej zawierającej tzw. „statut organiczny”, który zapowiadał utworzenie województwa śląskiego i obdarzenie go autonomią. Obietnica ta stała się faktem dwa lata później, gdy po podziale terenu plebiscytowego między Polskę i Niemcy mogło wreszcie dojść do utworzenia województwa śląskiego (zob. J. Kokot, *Zakres działania województwa śląskiego jako jednostki samorządu terytorialnego*, Katowice 1939, s. 12–14; J. Ciągwa, *Autonomia śląska (1922–1939)*, Katowice 1988, s. 10–14).

² Policja Plebiscytowa, niem. Abstimmungspolizei, APO, Policja Górnego Śląska, formacja policyjna na Górnym Śląsku, powołana 25 VIII 1920 przez Międzysojusznicy Komisję Rządzącą i Plebiscytową w Opolu. Policja Plebiscytowa zastąpiła policję niemiecką oraz wzmocniła pozycję strony polskiej w zmaganiach okresu plebiscytowego, *Policja Plebiscytowa*, [w:] *Encyklopedia PWN* [online, dostęp: 15.05. 2021].

³ Milicja Górnośląska – polska organizacja paramilitarna, która powstała we wrześniu 1919 r. z uchodźców górnośląskich. Jej zadaniem było m. in. utrzymywanie ładu i bezpieczeństwa publicznego (przypis autora).

⁴ Policja Górnego Śląska została zlikwidowana 17 czerwca 1922 roku. W jej miejsce powstała Policja Województwa Śląskiego (przypis autora).

jowej⁵. Od zatrudnionych policjantów niemal „zawodowo” wymagało się pełnej sprawności fizycznej i intelektualnej. Nowo przyjęty funkcjonariusz musiał min. „mieć zdrową i silną budowę ciała oraz odpowiedni wzrost”⁶. Wypada podkreślić, że pomimo obowiązywania wytycznych dotyczących kwalifikacji przyszłych policjantów, przez kilka pierwszych lat nie były one ściśle przestrzegane, co wynikało z braku odpowiednich kandydatów do służby. Zjawisko to budziło niepokój wśród kadry kierowniczej śląskiej policji, dlatego problematyka sprawności fizycznej policjantów przyczyniła się do szybkiego rozwoju szkoleń sportowych oraz krzewienia kultury fizycznej w szeregach śląskich funkcjonariuszy. Policjanci w służbie musieli być coraz sprawniejsi, aby dotrzymać kroku przestępcom. Policjant w tamtym okresie był obowiązany utrzymywać sprawność fizyczną zapewniającą wykonywanie przez niego zadań służbowych, w szczególności poprzez udział w doskonaleniu zawodowym i działalności sportowej w klubach policyjnych „po służbie”⁷.

Występujący początkowo brak środków finansowych nie przeszkodził w realizacji przyjętych założeń. Wykorzystywano wszelkie dostępne środki, również pochodzące ze składek członkowskich zawodników i działaczy sportowych. Z upływem czasu w budżecie śląskiej policji pojawiały się środki finansowe przeznaczone na działalność sportową. Organizacje samorządowe i wojewódzkie ze swoich budżetów przyznawały dotacje pieniężne na działalność policyjnych klubów sportowych, co istotnie wpłynęło na rozwój sprawności śląskich funkcjonariuszy. Szkolnictwo policyjne okresu międzywojennego mogło poszczycić się własnymi organizacjami sportowymi⁸. Ruch sportowy wśród policjantów na Śląsku stale się rozwijał, wpływając korzystnie na zdrowie i kondycję fizyczną funkcjonariuszy, co przedstawia specjalny wykaz sporządzony na potrzeby Komendy Głównej Policji Województwa Śląskiego [dalej: PWSŁ], dla zilustrowania celów szkolenia⁹.

⁵ Powołana rozporządzeniem Naczelnej Władzy na Górnym Śląsku żandarmeria miała zapewnić wykonywanie zarządzeń władz cywilnych i wojskowych, a także troszczyć się o bezpieczeństwo ludności. Dowódcą żandarmerii na terenie Górnego Śląska został mianowany kapitan. Maksymilian Żyła. Górnośląscy żandarmi byli pomocnikami sądów polowych, wykonywali czynności śledcze, zwłaszcza przesłuchania świadków i podejrzanych. Żandarmeria była formacją bojową, dobrze umundurowaną i uzbrojoną. Żandarmeria Krajowa istniała do 15 lipca 1922 r., czyli do czasu jej wcielenia do korpusu Policji Województwa Śląskiego. 7 sierpnia 1922 r. przejęto ostatnie jednostki żandarmerii, tj. Dowództwo Żandarmerii Krajowej w Cieszynie oraz szkoły żandarmerii w Skoczowie i Cieszynie. J. Suliński, *Żandarmeria Krajowa załącznikiem Policji Państwowej (1918–1922)*, „Kwartalnik Policyjny” 2014, nr 2, s. 153–154, [online, dostęp: 19.05.2021].

⁶ Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. (Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 13, poz. 87).
⁷ „Na Posterunku” 1928, nr 36, s. 668.

⁸ T. Jabłoński, *Szkolnictwo policyjne w latach 1918–1954*, Słupsk 1995.

⁹ J. Maślanka, *Wychowanie fizyczne Policji Wojew. Śląskiego w r. 1928*, [w:] *Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929*, s. 287. Dane zawarte w przytoczonym wykazie oparto na danych ujętych w artykule przez podkomisarza J. Maślankę – byłego komendanta Komendy Rezerwy PWSŁ w latach 1924–1926. Kierowana przez niego jednostka w tym okresie prowadziła szkole-

Tabela nr 1¹⁰, przedstawia liczbę szkoleń oraz liczbę osób szkolonych z zakresu musztry i wychowania fizycznego w latach 1924–1929 w śląskiej policji.

Tabela 1. Liczba szkoleń oraz liczba szkolonych funkcjonariuszy z zakresu musztry i wychowania fizycznego w latach 1924–1929 w PWŚI

Rok	Liczba kursów wychowania fizycznego	Liczba klubów i sekcji sportowych	Liczba funkcjonariuszy uprawiających różne dyscypliny sportowe	Liczba zorganizowanych imprez sportowych
1924	1	6	150	38
1925	1	6	190	109
1926	1	6	199	121
1927	1	11	363	78
1928	1	20	743	84

Źródło: opracowano na podstawie danych zawartych przez podkom. Józefa Maślankę w Kalendarzyku Policji Województwa Śląskiego z roku 1929.

Ważnym elementem w pracy policjanta, który podlegał ocenie przełożonych, były szkolenia z zakresu wychowania fizycznego, realizowane przez kursy zawodowe oraz działalność klubów policyjnych. Scentralizowanie w 1926 r. w jednym miejscu ośrodka zrzeszającego kluby i sekcje sportowe doprowadziło do powstania Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach¹¹. Sport w klubach, uprawiali również członkowie rodzin policjantów oraz osoby cywilne spoza środowiska policyjnego¹². Doskonalenie zawodowe śląskiej policji rozwijało się w różnych kierunkach i dyscyplinach. Wyodrębniły się trzy główne, choć nie jedyne, szkolenia rozwijające sprawność fizyczną. Dyscypliną sportową, która otrzymała

nia z zakresu musztry i wychowania fizycznego. W tabeli nie ujęto szkolenia w Katowicach z 1929 r. Odtworzenie jest niemożliwe z powodu braku dokumentacji archiwalnej.

¹⁰ Opracowano na podstawie danych zawartych przez podkomisarza Józefa Maślankę w *Kalendarzyku Policji Województwa Śląskiego z roku 1929*. Zob. J. Maślanka, *Wychowanie fizyczne Policji Wojew. Śląskiego w r. 1928*, [w:] *Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929*.

¹¹ PKS Katowice – zarząd klubu tworzyli: prezes podkom. Piotr Urbańczyk, sekretarz przed. Kubica, skarbnik st. przod. Stanisław Zimnik z sekcjami (kierownicy) – sekcja piłki nożnej: starszy posterunkowy Alfons Rychter, sekcja bokserska: podkom. Ferdynand Guziur, sekcja lekkoatletyczna: podkom. Józef Maślanka, sekcja narciarska: podkomisarz Jan Wójcik, sekcja ciężkoatletyczna: posterunkowy Kiciński, sekcja szachowa: aspirant Jan Kubaczka, sekcja pływaków: podkom. Ignacy Piechaczek, sekcja szermiercza: nadkom. Jakub Hostyński, sekcja tenisowa: nadkom. Ludwik Kloske, sekcja strzelecka: podinspektor. Jan Starzyk, sekcja kolarska: starszy. posterunkowy Jan Dublaszewski, sekcja hipiczna: aspirant. Edward Marcol, zob. J. Dworzecki, *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskie w Katowicach w latach 1924–1939*, „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” 2006, nr 2, s. 105–112; J. Mikitin, G. Grześkowiak, *Policja województwa śląskiego 1922–1939*, Warszawa 2008, s. 44–48.

¹² Szerzej na temat P.K.S. Katowice: J. Dworzecki, *Sport w Policji Państwowej...*

specjalny status w śląskiej policji od samego początku jej istnienia, było „szkolenie fizyczne”, które doczekało się odpowiednich uregulowań prawnych, a tym samym należało je wprowadzić do systemu szkoleń policyjnych „z urzędu”. Kształtowanie niezbędnych nawyków ruchowych w ramach doskonalenia zawodowego jest jednym z ważniejszych elementów przygotowania policjanta do pełnienia służby. Śląscy policjanci chętnie uczestniczyli w każdych zajęciach sportowych, zarówno w ramach służby jak i w czasie wolnym.

Istotnym elementem dla rozwoju „szkoleń fizycznych” wśród funkcjonariuszy było ustanowienie Państwowej Odznaki Sportowej (dalej POS)¹³. Noszenie jej na mundurze było zaszczytem i wyróżnieniem. Zaczęto o nią rywalizować. Odznakę tę nadawano na okres dwuletni. Posiadała trzy klasy: złotą, srebrną i brązową. Każda z klas dzieliła się jeszcze na cztery stopnie. O każdą następną klasę lub stopień należało się ubiegać podczas trwania dwuletniej ważności odznaki, przez poddawanie się okresowym próbom sprawności fizycznej. W przypadku niepoddania się próbie w oznaczonym terminie lub nieosiągnięcia wymaganej sprawności tracono prawo do jej noszenia. Odznaczeni złotą odznaką czwartego stopnia zachowywali prawo do jej noszenia, bez obowiązku poddawania się dalszym egzaminom¹⁴. Zdobywcy tej odznaki przyświecało w prasie policyjnej hasło: „Czy przeprowadziłeś już próby sprawności fizycznej, by osiągnąć Państwową Odznakę Sportową? Pamiętaj, że nie trzeba być rekordzistą, by osiągnąć POS”¹⁵. Aby ją otrzymać, należało uzyskać minimum przynajmniej z jednego ćwiczenia w każdej z sześciu grup. Pierwsza – gimnastyka oraz pływanie. Druga – skok w dal, skok wzwyż, skok o tyczce, skok narciarski, skok startowy do wody, skok do wody z wieży lub trampoliny. Trzecia – bieg na 400 lub 800 metrów, pływanie stylem dowolnym na 100 metrów oraz bieg łyżwiarski na 500 metrów. Czwarta – rzut dyskiem, rzut oszczepem, rzut granatem, pchnięcie kulą (w tej grupie punktowano również czynne uprawianie pięściarstwa lub szermierki). Piąta – marsz na 10 lub 20 km. z obciążeniem 12 kg, marsz wojskowy

¹³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1930 r., Nr 169, poz. 255).

¹⁴ Tamże. Wskazany akt prawny nie posiadał przepisów wykonawczych, a jego pierwsze unormowanie ukazało się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. państwowej odznace sportowej (M.P. z 1931 r., Nr 9, poz. 6). Właściwa regulacja przepisów dotyczących nadawania odznak P.O.S. i kryteriów ich otrzymywania ukazała się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18 kwietnia 1932 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zmieniające rozporządzenie z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o państwowej odznace sportowej (M.P. z 1932 r., Nr 134, poz. 165). Rozporządzenie to wprowadziło Regulamin Państwowej Odznaki Sportowej wydany przez Dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego, który szczegółowo określał zasady zdobycia tej odznaki.

¹⁵ *Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1934*, s. 310.

na 30 km, dwudniowa lub trzydniowa wycieczka piesza, bieg na 3 lub 5 km, bieg narciarski na 12 km, bieg łyżwiarski na 10 km, jazda na rowerze na odcinku 20 km, dwudniowy rajd konny, pływanie stylem dowolnym na 1000 m, jedno-dniowa wycieczka wioślarska. Szósta – strzelanie: z broni krótkiej na 20 m, z broni małokalibrowej na 50 m, z broni wojskowej na 100 lub 200 metrów. Każde ćwiczenie należało przeprowadzić w oznaczonym czasie, odległości lub uzyskać wymaganą ilość punktów, w zależności od wybranej konkurencji. Pod uwagę brano wiek osoby starającej się o uzyskanie odznaki POS, stosując cztery przedziały wiekowe (21–34; 35–44; 45–50 oraz 50+)¹⁶.

W szeregach śląskich policjantów rozpoczęła się intensywna rywalizacja o prawo zdobycia odznaki, co sprzyjało ogromnemu rozwojowi sprawności fizycznej w szeregach śląskich policjantów. W tabeli nr 2 zamieszczono zestawienie liczby odznak POS zdobytych przez oficerów i szeregowych PWŚI w poszczególnych powiatach.

Tabela 2. Zestawienie liczby odznak POS zdobytych przez oficerów i szeregowych PWŚI w poszczególnych powiatach

Komenda Powiatowa, Miejska, Rezerwy	Liczba zdobytych odznak POS					
	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.	1938 r.
Katowice	437	722	654	294	339	246
Komenda Rez. Katowice	110	136	203	191	261	261
Świątchłowice	195	223	308	170	98	168
Chorzów	235	261	265	238	21	55
Bielsko	103	106	110	109	108	98
Pszczyna	73	101	122	141	46	113
Cieszyn	84	104	121	85	11	46
Rybnik	108	63	109	49	42	36
Tarnowskie Góry	53	62	76	74	0	5
Lubliniec	27	33	77	54	44	24
Razem	1425	1811	2045	1405	970	1052

Źródło: opracowanie na podstawie: *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego*, roczniki: 1934, s. 312; 1935, s. 407; 1936, s. 372; 1937, s. 273; 1938, s. 332, 1939, s. 36 (dane za rok 1939 nie zachowały się w archiwach).

W czołówce usportowionej kadry policyjnej prym wiodła Powiatowa i Miejska Komenda w Katowicach. Najaktywniej rywalizacja przebiegała w 1935 r., gdy na 2345 zatrudnionych policjantów, do sprawdzianów przystąpiło aż 2045 osób, tj. 87,3% stanu śląskiej policji. W latach 1937–1938 odnotowano najmniej-

¹⁶ A. Christoph, *Państwowa Odznaka Sportowa*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1933*, s. 224–230.

szą frekwencję udziału w zdobywaniu POS. W roku 1937 na 2361 osób zatrudnionych w PWŚl, do egzaminów sprawnościowych przystąpiło 970 funkcjonariuszy czyli 41,1% policjantów, a w roku 1938 na 3090 osób, o odznakę rywalizowało tylko 1052 policjantów, czyli 34% stanu funkcjonariuszy¹⁷. Dane za rok 1939 nie zachowały się w archiwach. Udział funkcjonariuszy śląskiej policji w tej formie doskonalenia zawodowego okazał się znaczący, wskazywał, jak sprawni są fizycznie jej funkcjonariusze. Organizacja zawodów, zasięg i upowszechnianie sportu na bazie zdobywania POS spowodowało, że kultura fizyczna w szeregach śląskiej policji II RP znacznie się rozwinęła. O randze sportowej rywalizacji w szeregach policji, może świadczyć fakt, że w śledzeniu jej przebiegu brali udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych i samorządowych Śląska.

System szkoleń sportowych

Niezależnie od rywalizacji o Państwową Odznakę Sportową, niemal we wszystkich jednostkach śląskiej policji, organizowano zawody o zdobycie odznaki strzeleckiej¹⁸. Patronat nad zawodami strzeleckimi sprawowała sekcja strzelecka Policijnego Klubu Sportowego w Katowicach, którą kierował nadkomisarz Ignacy Piechaczek. Udział w zawodach ogłaszany był w rozkazach, planując uczestnictwo w nich zainteresowanych policjantów¹⁹. Oficerowie i podoficerowie obowiązkowo uczestniczyli w zawodach strzeleckich z broni długiej (karabin wojskowy) i krótkiej (rewolwer), a policjanci służby śledczej tylko z broni krótkiej. Podczas zawodów należało oddać 13 strzałów z broni długiej oraz 4 z broni krótkiej na strzelnicy sportowej znajdującej się w bliskiej odległości od jednostki²⁰. W roku 1933 najwięcej złotych odznak zdobyła Komenda Rezerwy PWŚl w Katowicach. Zawody również zorganizowano w 1934 r., lecz dane uwzględniono całościowo, bez kategoryzacji²¹. Dane za lata 1933 i 1934 przedstawiam w tabeli nr 3.

¹⁷ Porównanie ze stanem etatowym PWŚl, uwzględnionym w tabeli nr 2.

¹⁸ Odznaka Strzelecka (OS) – polskie odznaczenie organizacyjne z okresu międzywojennego przyznawane przez władze Związku Strzeleckiego członkom Związku Strzeleckiego, jednostek Przystosobienia Wojskowego, klubów strzeleckich, organizacji kombatanckich oraz żołnierzom służby czynnej za osiągnięcia w strzelectwie sportowym, [Regulamin Związku Strzeleckiego]: §4. Warszawa: Komenda Główna Związku Strzeleckiego, 1930 rok.

¹⁹ APK, PWŚl., sygn. 594, kk. 397, 405, 413–414 i 420–421. W kolejnych latach zawodów strzeleckich już nie przeprowadzano, zastępując je tradycyjnym strzelaniem szkolnym: Tamże, kk. 431–432.

²⁰ Tamże.

²¹ Nie zachowały się szczegółowe dane za rok 1934.

Tabela 3. Zestawienie liczby odznak strzeleckich zdobytych w latach 1933–1934

Komenda Powiatowa (Miejska)	Liczba zdobytych odznak strzeleckich w roku 1933					Liczba zdobytych Odznak strzeleckich w roku 1934
	Wyborowa	Złota	Srebrna	Brązowa	Razem	
Rybnik	1	4	11	63	79	94
Kom. Rez. K-ce	–	29	43	45	117	120
Królewska Huta	–	21	69	93	183	230
Świętochłowice	–	7	3	110	120	203
Cieszyn	–	4	24	37	65	78
Katowice	–	3	32	250	285	320
Pszczyna	–	3	26	72	101	66
Bielsko	–	3	13	82	98	97
Tarnowskie Góry	–	–	1	53	54	66
Lubliniec	–	–	1	17	18	10
Razem	1	74	233	822	1120	1284

Źródło: *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego* – roczniki: 1934, s. 306; 1935, s. 398.

Kolejny rok, 1935, przyniósł większe zainteresowanie w podniesieniu umiejętności strzeleckich. W zawodach jednak uczestniczyło o wiele więcej funkcjonariuszy niż w latach ubiegłych, co przedstawiam w tabeli nr 4.

Tabela 4. Liczba zdobytych odznak strzeleckich w roku 1935 roku

Komenda Powiatowa (Miejska)	Złota	Srebrna	Brązowa	Razem
Chorzów	34	173	54	261
Kom. Rez. Katowice	34	41	93	168
Świętochłowice	23	114	87	224
Cieszyn	12	55	43	110
Katowice	7	137	352	496
Bielsko	4	44	54	102
Pszczyna	3	108	28	139
Rybnik	1	22	96	119
Lubliniec	1	12	25	38
Tarnowskie Góry	0	40	59	99
Razem	119	746	891	1756

Źródło: *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1936*, s. 369.

Jak wynika z zestawienia w tabeli najwyższy poziom wykształcenia strzeleckiego, odzwierciedlony w liczbie zdobytych złotych odznak, miała Miejska Komenda w Chorzowie, razem z Komendą Rezerwy. Największa liczba wyróżnień strzeleckich, lecz „gorszej” kategorii, przypadła Miejskiej i Powiatowej Komendzie w Katowicach. Funkcjonariusze tej jednostki zdobyli ich 496. W roku 1936, pierwszeństwo wśród jednostek śląskiej policji dźrzyła chorzowska jednostka, przed Świętochłowicami, a Komenda Rezerwy znajdowała się na trzeciej pozycji. Z zawodów zrezygnowano w Lublińcu, tym samym liczba zawodników zmalała w stosunku do roku ubiegłego (dane te przedstawiono w tabeli poniżej).

Tabela 5. Liczba zdobytych odznak strzeleckich w roku 1936 roku

Komenda Powiatowa (Miejska)	złota	srebrna	brązowa	razem
Chorzów	41	168	34	243
Kom. Rez. Katowice	34	127	108	269
Świętochłowice	32	48	90	170
Cieszyn	8	172	194	374
Katowice	8	51	40	99
Bielsko	4	135	9	148
Pszczyna	2	71	16	89
Rybnik	0	77	12	89
Lubliniec	0	60	66	126
Tarnowskie Góry	0	0	0	0
Razem	129	909	569	1607

Źródło: *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1937*, s. 273.

Po roku 1936 statystyce poddano liczbę odznak strzeleckich zdobytych przez funkcjonariuszy „na stałe”. W czołówce znalazła się ponownie Miejska Komenda w Chorzowie przed Komendą Rezerwy Policji Śląskiej. Jednostki te znacząco przewyższyły pozostałe komendy, co przedstawia poniżej tabela sporządzona dla potrzeb Głównej Komendy PWSł.

Tabela 6. Zestawienie liczby odznak strzeleckich zdobytych na stałe przez oficerów i szeregowych PWSł. w poszczególnych powiatach

Komenda Powiatowa (Miejska)	Złota	Srebrna	Brązowa	Razem
Chorzów	36	42	0	78
Kom. Rez. Katowice	32	22	18	72
Świętochłowice	12	2	0	14
Cieszyn	6	8	21	35
Katowice	3	51	1	55

Tabela 6. Zestawienie liczby odznak strzeleckich... (cd.)

Komenda Powiatowa (Miejska)	Złota	Srebrna	Brązowa	Razem
Bielsko	3	40	15	58
Pszczyna	2	15	30	47
Rybnik	1	1	12	14
Lubliniec	1	0	0	1
Tarnowskie Góry	0	20	4	24
Razem	96	201	101	398

Źródło: *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1937*, s. 273.

Inną dyscypliną sportu zasługująca na wyróżnienie w śląskiej policji była szermierka. Każdy z funkcjonariuszy podczas pełnienia służby mundurowej posiadał na wyposażeniu „białą broń” (np. pałasz lub bagniet). Patrol pieszy przeprowadzano z nałożonym bagnietem, a instrukcje służbowe zalecały w czasie patrolu przygotowywanie broni „na sam widok nieznanymi i podejrzanymi osób”. W styczniu 1931 r. Główna Komenda PWŚI zarządziła wprowadzenie specjalnych szkoleń z zakresu szermierki. Bezpośredni nadzór nad realizacją programu powierzony został st. przod. Leonowi „Kozie” Kozarskiemu, mistrzowi w tej dyscyplinie sportu²². W zajęciach uczestniczyli śląscy policjanci łącznie z ich przełożonymi. Ich udział odnotowywany był w specjalnym „protokole szkoleniowym”. Niezależnie od protokołu, uczestnictwo w szkoleniu odnotowywał również sam instruktor w „specjalnym dzienniku zajęć”, który zawierał następujące dane: „ćwiczące jednostki”, „data”, „godzina”, „ilość ćwiczących”, „rodzaj ćwiczeń”.

Z powodu braku profesjonalnych instruktorów szermierki w tamtym okresie oraz braku odpowiednich nakładów finansowych, ćwiczenia prowadzono w Szkole Policji w Katowicach oraz w Powiatowych (Miejskich) Komendach w Katowicach, Świętochłowicach i Królewskiej Hucie (obecnie Chorzów). Sprzęt do ćwiczeń najczęściej posiadał sam instruktor i przywoził go na prowadzone przez siebie zajęcia. Komenda Główna dążyła do wyszkolenia odpowiedniej ilości nowych instruktorów oraz zakupu własnego sprzętu szermierczego, tak aby w przyszłości zajęcia były prowadzone na obszarze całego Śląska, a nie tylko

²² Starszy przodownik L. Koza-Kozarski z dniem 1 lutego 1930 r. przyjęty został na etat Komendy Szkoły PWŚI. w Katowicach: Rozkaz Nr 1114 GK PWŚI. z dnia 08.02.1930 r. [w:] APK, PWŚI., sygn. 3, k. 1039. W pierwszych dokumentach dot. jego służby w PWŚI. występował jeszcze jako Leon Koza. W okresie późniejszym dodał sobie lub dodano mu drugi człon nazwiska „Koza-Kozarski”. L. Koza-Kozarski przed objęciem służby w śląskiej policji, był fechmistrzem Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Szermierki nauczał nie tylko w Szkole Policji, ale także w jednostkach terenowych PWŚI, J. Hostyński, *Szermierze śląscy na olimpiadzie w Berlinie*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1937*, s. 249.

w wyznaczonych klubach²³. Po wprowadzeniu takiej formy doskonalenia zawodowego nastąpił znaczny rozwój tej dyscypliny sportu wśród funkcjonariuszy. Z czasem śląscy sportowcy – policjanci, podbijali areny krajowe i międzynarodowe²⁴.

W 1924 r. powstała drużyna piłki nożnej PKS „Nasz Bytom”. Drużyna uczestniczyła w zawodach i turniejach sportowych, grając z klubami policyjnymi i cywilnymi, a rok później uczestniczyła w rozgrywkach wojewódzkich klasy „C”. Drużyna piłkarska składała się po części z kadry „cywilnej” oraz z policjantów – uczestników szkoleń. Pomimo amatorskiego charakteru klubu, drużyna odnosiła wiele sukcesów w spotkaniach towarzyskich oraz w rozgrywkach ligowych. Drużyna rozgrywała wiele spotkań, niestety, tylko część danych zachowała się w rozkazach Głównej Komendy PWŚl²⁵. Wygrane mecze znalazły swoje uznanie u Komendanta Głównego Śląskiej Policji, który w Rozkazie Nr 136 z dnia 22 września 1926 r. stwierdził, że „powyższy wynik, biorąc pod uwagę siłę przeciwnika, świadczy, że PKS „Nasz Bytom” czyni znaczne postępy i zaczyna się ruszać”²⁶. Futbol był popularnym sportem wśród ludności Śląska, a na

²³ Rozkaz Nr 1176 GK PWŚl. z dnia 02.01.1931 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 1205–1207.

²⁴ Karwicki Rajmund (15 VIII 1906, Szopienice – 9 II 1979, Mysłowice) – szermierz, olimpijczyk. Trenował w: Policyjnym Klubie Sportowym (1936–1939), KS „Pogoń” (1945–1948) i KS „Górnik” Katowice (1949–1952). W l. 1936–1948 był reprezentantem Polski; 2-krotnie wystąpił na IO (1936, 1948). Osiągnięcia: 2 (1–1–0) medale DMP: 1 m. (1935), 2 m. (1948) w szpadzie. Pracował jako trener (wraz z Adolfem Czypionką) w KS „Górnik” (GKS) Katowice, a jego wychowankami byli: M. Lachowski, H. Zimoch, U. Koch, S. Julito i K. Reychman, (B. Tuszyński: *Leksykon olimpijczyków polskich 1924–2006*), Koza-Kozarski Leon (18 II 1900, Wioska k. Wolsztyna – 3 V 1969) – fechtmistrz, od 1930 przebywał w Katowicach, trener i twórca sukcesów sekcji szermierki Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach, przyczynił się do ogromnej popularności dyscypliny w całym regionie śląskim; pod jego opieką Rajmund Karwicki, Antoni Sobik i Teodor Zaczyk wywalczyli pierwsze medale MP, trener kadry na IO, (H. Marzec: *85 lat śląskiej szermierki. Trenerzy i ich medaliści. Katowice 2012*), Krysmalski Teodor (24 III 1910, Sulmierzyce – 1 III 1995, Wrocław) – zapaśnik, jeden z pionierów stylu wolnego w zapasach. Trenował w klubach: Policyjny KS (1929–1934), Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół II” Katowice (1935–1939), „Pafawag” [„Stal”] Wrocław (1945–1951). 8 razy był reprezentantem Polski (1934–1949), m.in. na ME (1937). Osiągnięcia: 8 (7–1–0) medali MP – 1 m. styl klasyczny: w. półciężka (1935), w. średnia (1937, 1938), w. ciężka (1948, 1949); styl wolny: w. średnia (1937), w. półciężka (1938); 2 m. styl klasyczny w. średnia (1936), (A. Steuer: *Dzieje ciężkiej atletyki na Górnym Śląsku 1876–1945, Katowice 1986*), Kupka Alfred (1909 – 16 VIII 1929, Katowice) – bokser; policjant; zawodnik Bokserskiego Klubu Sportowego Katowice (1926–1927) i Policyjnego Klubu Sportowego Katowice (1928–1929); był także piłkarzem – bramkarz w Kolejowym Klubie Sportowym Katowice. W latach 1928–1929 3-krotnie reprezentował Polskę. Osiągnięcia: 3 (2–0–1) medale MP – 1 m. w. ciężka (1928–1929), 3 m. w. półciężka (1927). W ringu stoczył 50 walk (44–1–5); większość swoich rywali nokautował lub zmuszał do poddania. Uważano go za jeden z największych pięściarskich talentów, jakie pojawiły się na polskim ringu w okresie międzywojennym, (H. Marzec, *Na ringu. Leksykon śląskiego boksu*, Katowice 2014; P. Osmólski, *Leksykon boksu*, Warszawa 1989).

²⁵ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 344, 558, 564, 578, 624, 646 i 718

²⁶ APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 192 i 204

spotkania miejscowych drużyn przychodziły tysiące widzów. Popularność sportu wykorzystywało również Polskie Radio Katowice²⁷, nadając sprawozdania z ciekawych imprez i wydarzeń sportowych.

Śląscy policjanci w ramach działalności policyjnych klubów i sekcji sportowych, zdobywali sprawność również w innych dyscyplinach sportu, jak np. w boksie (1928–1939)²⁸, ciężkiej atletyce (1927–1935), hokeju na lodzie (1931–1934), w jeździectwie (1937–1939), kolarstwie (1931–1939), w lekkoatletyce (1927–1934, 1938–1939), narciarstwie (1927–1939), w sportach pływackich (1928–1939), w strzelectwie (1928–1939), szachach (1928–1934), tenisie (1927–1939) i wielu innych dyscyplinach sportu.

Jednym z kierunków całego systemu podnoszenia sprawności policjantów był rozwój fizyczny funkcjonariuszy poprzez zdobywanie odznak sportowych, udział w zawodach policyjnych, rozwój kultury fizycznej w klubach policyjnych i w działalności pozasłużbowej. Drugim elementem tego systemu była działalność związana ze służbą policyjną i ukierunkowana na profesjonalne wykonywanie zadań służbowych poprzez udział w szkoleniach specjalnych oraz na kursach zawodowych w ramach służby i doskonalenia zawodowego w jednostkach.

System szkoleń sportowych przydatnych w służbie policyjnej

Potrzeby specjalnych szkoleń funkcjonariuszy i niedomagania w tym zakresie w śląskiej policji wymogły na Komendzie Rezerwy w Katowicach przeprowadzenie takich szkoleń, jeszcze z początkiem 1924 r. Pierwszym takim szkoleniem był kurs musztry i sprawności fizycznej przeprowadzony od 25 lutego do 30 maja 1924 r., który ukończyło 64 absolwentów. Kurs ten posiadał specyficzną klasyfikację i zarazem charakterystykę jego zakończenia według następujących kryteriów: „z postępem bardzo dobrym, uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora i komendanta ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych”, w tej najwyższej kategorii sklasyfikowano najwięcej, bo 29 funkcjonariuszy; „z postępem bardzo uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – taką ocenę otrzymało 16 uczestników; „z postępem średnio uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej,

²⁷ Radio Katowice – regionalna rozgłośnia Polskiego Radia nadająca z Katowic do nadal. Istnieje od 1927 roku, (przyp. aut.).

²⁸ Klub odegrał pionierską rolę w uspołecznieniu sportu pięściarskiego na terenie Katowic. Osiągnięcia: 14 (5–3–6) medali MP (1925–1931). Reprezentantami Polski byli: Jan Górny, Jerzy Snopek, Józef Wiczorek, Teodor Wochnik. Działacze: Władysław Wiczorek, Paweł Snopek, Wilhelm Snopek. Członkowie PKS stworzyli również zawodowy klub bokserski „Pięść” Katowice. Zaslugą klubu było ustawienie pierwszego ringu bokserskiego w jednej z pustych hal cegielni w Karbowej (dzielnica Katowic). Informacje w tym zakresie możemy znaleźć w Muzeum Historii Katowic ul. Ks. J. Szafranka nr 9 w Katowicach .

na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – sklasyfikowano 17 policjantów; „z postępowaniem miernie uzdolnieni do zawodowej służby policyjnej, na instruktora ćwiczeń wojskowych i sprawności fizycznych” – najniższą ocenę otrzymało tylko dwóch uczestników szkolenia²⁹.

Był to ważny kurs w cyklu szkoleń śląskich funkcjonariuszy i wyraża to stanowisko Głównego Komendanta PWŚl inspektora L. Wróblewskiego, który w „Raporcie w sprawie jego działalności w zakresie Policji Wojewódzkiej za rok 1924” kierowanym do Wojewody Śląskiego, stwierdził po zakończeniu wskazanego kursu, iż „Od tego czasu datuje się kolosalny rozwój sportu Policji Wojewódzkiej”³⁰. Podczas przeprowadzenia wskazanego kursu skorzystano z szerokiej wiedzy delegowanego w tym celu na Śląsk przodownika Kazimierza Błaszczyka w Komendy Głównej Policji Państwowej w Warszawie. Dzięki zajęciom prowadzonym pod jego kierunkiem, kurs ten osiągnął nadzwyczaj dobre rezultaty. Wzorową postawę delegowanego wykładowcy dostrzegł sam Wojewoda Śląski, Mieczysław Bilski³¹, udzielając mu pochwały z podaniem jej do wiadomości w Komendzie Głównej Policji Państwowej³². Na początku kwietnia 1925 r. Komenda Główna PWŚl zaplanowała prowadzenie drugiej edycji kursu fizycznego wyszkolenia, jak to określiła „pod kierownictwem specjalnych instruktorów”. Na kurs miało zostać powołanych 62 funkcjonariuszy policji. Przy wyborze kandydatów zaznaczono, iż powiatowi komendanci mieli zwrócić uwagę na: „stan zdrowia, wiek, budowę ciała, zdolność do ćwiczeń gimnastycznych, fizyczne wyrobienie, siłę, zgrabność i pewien zasób inteligencji” kierowanych funkcjonariuszy, a ich imienny wykaz przesłać do Głównej Komendy według dziewięciopunktowego schematu, uwzględniając równocześnie szarżę, długość służby wojskowej i policyjnej, odbyte kursy fachowe i stopień kwalifikacji.

Zgodnie z wcześniejszymi zaleceniami uczestników kursu powołano specjalnym rozkazem³³. Kurs przeprowadzony został w dniach od 21 kwietnia do 19 sierpnia 1925 r i został ukończony przez 59 osób. Kolejna już III edycja wyszkolenia fizycznego zorganizowana została w dniu 24 kwietnia 1926 r. Na szkolenie powołano 64 funkcjonariuszy³⁴. Szkolenie zakończono, a w dniu 16 sierpnia do egzaminu przystąpiło 61 policjantów. Ocenę bardzo dobrą otrzymał tylko przod.

²⁹ Rozkaz Nr 84 GK PWŚl. z dnia 04.06.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, kk. 943–944.

³⁰ APK, PWŚl., sygn. 25, k. 43.

³¹ Mieczysław Bilski (ur. 7 grudnia 1875 w Litwinowie, zm. po 1938) – polski prawnik, działacz państwowy II RP. Podczas przewrotu majowego w 1926 roku zdecydowanie opowiedział się po stronie rządu Wincentego Witosa i przeciwko zwolennikom Józefa Piłsudskiego. W konsekwencji już 3 września 1926 roku został odwołany ze stanowiska.

³² Rozkaz Nr 104 GK PWŚl. z dnia 07.07.1924 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 1, k. 1009.

³³ Rozkaz Nr 75 GK PWŚl. z dnia 20.04.1925 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 2, k. 405. Podczas trwania kursu dochodziło do zmian ich uczestników lub odwołań (APK, PWŚl., sygn. 2, k. 437, 460 i 504).

³⁴ Rozkaz Nr 72 GK PWŚl. z dnia 06.05.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 57–58. Podczas kursu ze szkolenia odwołano 6 osób (3 z powodu hospitalizacji), a w ich miejsce przyjęto tylko 3 osoby

Ignacy Mańka, a z oceną końcową dobrą sklasyfikowano 33 osoby. Z oceną dostateczną egzamin złożyło 25 osób, a nie sklasyfikowano z powodu wcześniejszej choroby dwóch funkcjonariuszy (bez oceny niedostatecznej)³⁵. W 1925 r. zaplanowano szkolenia narciarskie, lecz pomysł zakończył się tylko kursem pilotażowym³⁶. Do szkoleń narciarskich powrócono dopiero w 1927 r., prowadząc je na większą skalę, zgodnie z planem. W 1925 r. rozpoczęto organizowanie kolejnych kursów, które przez cały okres szkoleń prowadzone były w Wiśle, w schronisku „Źródła Wisły” u stóp Baraniej Góry. Szkolenie prowadzone było na stokach tego szczytu, pod nadzorem instruktorów narciarstwa. Kierownikiem kursu wyznaczono policjanta z korpusu oficerskiego, który odpowiadał za prawidłowy przebieg całego kursu³⁷. Pierwszy kurs narciarski przeprowadzono w dniach 5–15 lutego 1927 r. Uczestniczyło w nim 11 funkcjonariuszy. Z wynikiem dobrym kurs ukończyło 6 osób, a pozostali uczestnicy szkolenia otrzymali ocenę dostateczną³⁸. Szkolenia prowadzono w „sportowym” tempie, dopiero co zakończono pierwsze szkolenie, a już pojawiał się następny kurs. Od 15 do 24 lutego 1927 r. rozpoczęła się jego druga edycja przeznaczona dla 11 funkcjonariuszy. Na zakończenie kursu ocenę dobrą otrzymało 5 policjantów, z oceną dostateczną sklasyfikowano dalszych 6 osób³⁹. Trzeci kurs narciarski przeprowadzono od 25 lutego do 6 marca 1927 r. Tak jak w poprzednich edycjach, na szkolenie powołano 11 policjantów. Podczas zajęć uczestnicy wykazali wyższy poziom jakości szkolenia, niż ich poprzednicy. Szkolenie z oceną bardzo dobrą ukończyło 5 funkcjonariuszy, wśród których był reprezentant Komendy Szkoły posterunkowej Jan Dublaszewski. Pozostali uczestnicy szkolenia (6 osób) otrzymali ocenę dobrą⁴⁰. Po zakończeniu edycji posterunkowy J. Dublaszewski pozostał, jako instruktor kolejnego szkolenia oraz wziął udział w rozegranych w dniu 13 marca 1927 r. zawodach narciarskich⁴¹. Kolejny w 1927 r. IV kurs narciarski trwał od 10 do 19 marca. Na szkolenie tym razem skierowano 9 funkcjonariuszy. Kurs z wynikiem dobrym ukończyło 6 osób, a z oceną dostateczną 3 policjantów⁴². Ostatni w 1927 r. V kurs narciarski przeprowadzony został w dniach 20–27 marca i wzięło w nim

³⁵ Rozkaz Nr 127 GK PWŚl. z dnia 27.08.1926 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 185.

³⁶ APK, PWŚl., sygn. 2, kk. 235, 285 i 349.

³⁷ Ustalono na podstawie przytoczonych w przypisach rozkazów Głównej Komendy PWŚl.

³⁸ Rozkaz Nr 25 GK PWŚl. z dnia 25.02.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 355–356. Kierowników poszczególnych kursów podawano w rozkazach dopiero od roku 1928 r.

³⁹ Rozkaz Nr 29 GK PWŚl. z dnia 10.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 365–366.

⁴⁰ Rozkaz Nr 31 GK PWŚl. z dnia 17.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 369.

⁴¹ APK, PWŚl., sygn. 3, k. 383. W dniu 13 marca 1927 r. na stokach Baraniej Góry w Wiśle odbyły się górnośląskie zawody narciarskie organizowane przez Polskie Towarzystwo Narciarskie. W zawodach udział wzięło 14 funkcjonariuszy, a jedyną konkurencją był bieg patrolowy, po dwóch zawodników na trasie 12 km. Zawody odbyły się w pełnym uzbrojeniu, łącznie z karabinem i torbą patrolową.

⁴² Rozkaz Nr 34 GK PWŚl. z dnia 26.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 375. Uczestniczący w kursie st. post. J. Sitko – startujący w zawodach z post. J. Dublaszewskim, ukończył szkolenie z oceną dobrą.

udział 10 osób. Ocenę bardzo dobrą otrzymało 2 funkcjonariuszy. Kolejne 3 osoby zakończyły szkolenie z oceną dobrą, a z wynikiem dostatecznym oceniono 5 policjantów⁴³. W kolejnym już roku 1928 szkolenia trwały nadal. Pierwszy kurs w tym roku, a szósty w kolejności trwał od 23 stycznia do 1 lutego. Na szkolenie powołano 10 funkcjonariuszy. Kierownikiem kursu, zgodnie z rozkazem, został podkomisarz Oswald Emerich z Miejskiej Komendy w Królewskiej Hucie (obecnie Chorzów)⁴⁴. Podczas szkolenia ocenę dobrą otrzymało 4 funkcjonariuszy, a kolejne 4 osoby sklasyfikowano z oceną dostateczną. Szkolenie narciarskie nie powiodło się jednemu z uczestników, który otrzymał ocenę niedostateczną, a kolejna osoba nie ukończyła szkolenia. Redagujący rozkaz o zakończeniu podanego szkolenia narciarskiego w opisie kursu błędnie określił kolejną jego edycję, oznaczając kurs rzymską cyfrą „IV”, zamiast „VI”⁴⁵. VII kurs narciarski, tak jak poprzednie trwał 10 dni i przeprowadzono go od 1 do 10 lutego 1928 r. W szkoleniu uczestniczyło 10 osób, w tym po raz pierwszy na tej edycji uczestniczką kursu była policjantka. Kierownikiem kursu został podkomisarz Jan Wójcik z Powiatowej Komendy w Świętochłowicach. Ocenę dobrą na zakończenie kursu otrzymało 8 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną 1 osoba⁴⁶. Szkolenia nie ukończył jeden uczestnik⁴⁷. Kolejna, ósma edycja przeprowadzona została od 14 do 24 lutego 1928 r. Jej kierownikiem był podkomisarz Ferdynand Guziur, na co dzień pełniący obowiązki kierownika Komisariatu I w Królewskiej Hucie (Chorzów). Na szkolenie powołano więcej osób niż zazwyczaj, w kursie uczestniczyło 14 policjantów. Kurs z oceną dobrą ukończyło 7 funkcjonariuszy, a z dostateczną 6 osób. Jedna osoba nie ukończyła szkolenia⁴⁸. Dziewiąte szkolenie narciarskie rozpoczęło się z dniem 14 marca 1928 r. Na kurs skierowano 18 funkcjonariuszy, a kierownictwo nad kursem powierzono podkomisarzowi Piotrowi Urbańczykowi z Miejskiej i Powiatowej Komendy w Katowicach. Pomocą i profesjonalnym instruktorem podczas kursu służyli również żołnierze jednostek górskich Wojska Polskiego, co podniosło rangę całego szkolenia⁴⁹. Po zakończonym kursie w dniu 23 marca 1928 r. szkolenie z oceną dobrą ukończyło 13 funkcjonariuszy, a ocenę dostateczną otrzymało tylko 5 osób⁵⁰. Poza wyszkoleniem narciarskim, uczestników kursu w wolnych chwilach zachęcano do korzystania z bibliotek, czytania książek, literatury, prasy resortowej, „a nawet do pisania wierszy”.

⁴³ Rozkaz Nr 35 GK PWŚl. z dnia 30.03.1927 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 379.

⁴⁴ Rozkaz Nr 957 GK PWŚl. z dnia 24.01.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 623.

⁴⁵ APK PWŚl., sygn. 3, k. 659.

⁴⁶ Rozkaz Nr 960 GK PWŚl. z dnia 04.02.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 630.

⁴⁷ Rozkaz Nr 973 GK PWŚl. z dnia 21.03.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, kk. 662–663. W rozkazu o zakończeniu kursu znajduje się adnotacja, że był to „V kurs narciarski”.

⁴⁸ Rozkaz Nr 980 GK PWŚl. z dnia 20.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 676. Według rozkazu był to „VII kurs narciarski”.

⁴⁹ W archiwach jest rak danych o udziale żołnierzy – instruktorów Wojska Polskiego.

⁵⁰ Rozkaz Nr 981 GK PWŚl. z dnia 23.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 679. Szkolenie ujęto w rozkazu jako „VIII kurs narciarski”.

W 1928 r. przeprowadzono dziesiąty już kurs w dniach od 26 marca do 5 kwietnia. Kierownikiem kursu został podkomisarz Józef Maślanka, kierownik Komisariatu II w Katowicach, a instruktorem wyszkolenia starszy posterunkowy Jan Dublaszewski z Komendy Szkoły. W szkoleniu uczestniczyło 11 funkcjonariuszy. Ocenę bardzo dobrą z zakończonego szkolenia otrzymały 3 osoby, ocenę dobrą kolejnych 5 policjantów, a z oceną dostateczną sklasyfikowano tylko jedną osobę. Dwie osoby nie ukończyły szkolenia⁵¹. Ostatni, jedenasty kurs narciarski przeprowadzony został w 1929 r., po czym szkolenia te zawieszono, uznając zapewne, że jest już zbyt duża ilość osób przeszkolonych (ponad 10 osób). Z dniem 14 stycznia 1929 r. rozpoczęło się szkolenie dla 15 funkcjonariuszy, pod ponownym kierownictwem podkomisarza Jana Wójcika. W rozkazie o powołaniu kursu polecono, aby słuchacze stawili się 13 stycznia 1929 r. w Komendzie Szkoły w Katowicach, w zakresie pobrania wyposażenia narciarskiego. Uczestnikom z Bielska i Cieszyna polecono zgłosić się w schronisku górskim na Baraniej Górze⁵². Szkolenie trwało do 23 stycznia, lecz w archiwach nie zachowała się informacja o jego przebiegu.

Wyniki

Celem niniejszej pracy było przedstawienie systemu podnoszenia sprawności fizycznej Policji Województwa Śląskiego w latach 1922–1939. W pracy udało się odpowiedzieć na postawione pytania badawcze i dowieść, że podnoszenie sprawności fizycznej śląskich policjantów przejawiało się, jako systemowe i zaplanowane działanie kierownictwa śląskiej policji oraz władz samorządowych Śląska, a także jako zjawisko wynikające z inicjatywy samych policjantów, dla których udział w kursach, szkoleniach i zawodach oraz zdobycie nagrody było prestiżowym osiągnięciem i wyróżnieniem. Policjanci poza służbą mogli rozwijać sportowe zainteresowania, a w szkoleniach sportowych brali udział nie tylko z „obowiązku”, ale także z innych, motywacyjnych przesłanek.

W pracy przedstawiono fakty historyczne świadczące, że podnoszenie sprawności fizycznej w szeregach śląskiej policji realizowano poprzez cały system szkoleń „sportowych” w służbie i poza służbą, podnosząc swoją sprawność w klubach i sekcjach sportowych. Część szkoleń realizowano w Komendzie Rezerwy w Katowicach, gdzie przeprowadzono szereg szkoleń w zakresie podnoszenia sprawności fizycznej, jeszcze z początkiem 1924 r. Pierwszym takim szkoleniem był kurs musztry i sprawności, przeprowadzony od 25 lutego do 30 maja 1924 r., który ukończyło 64 absolwentów. Był to ważny kurs w cyklu szkoleń sprawnościowych i może obrazować stanowisko Głównego Komendanta PWŚl. insp. L. Wróblewskiego, który w „Raportcie w sprawie jego działalności w zakre-

⁵¹ Rozkaz Nr 982 GK PWŚl. z dnia 25.04.1928 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 680. W rozkazie szkolenie oznaczono jako „IX kurs narciarski”.

⁵² Rozkaz Nr 1040 GK PWŚl. z dnia 09.01.1929 r. [w:] APK, PWŚl., sygn. 3, k. 843.

sie Policji Wojewódzkiej za rok 1924” kierowanym do Wojewody Śląskiego, stwierdził po zakończeniu wskazanego kursu, iż „Od tego czasu datuje się kolosalny rozwój sportu Policji Wojewódzkiej”. Na początku kwietnia 1925 r. Główna Komenda PWŚl. zaplanowała prowadzenie drugiej edycji kursu fizycznego wyszkolenia, jak to określiła „pod kierownictwem specjalnych instruktorów”. Na kurs powołano 62 funkcjonariuszy i został ukończony przez 59 osób. Kolejna już III edycja wyszkolenia fizycznego zorganizowana została w dniu 24 kwietnia 1926 r. Na szkolenie powołano 64 funkcjonariuszy. Po intensywnym szkoleniu w dniu 16 sierpnia do egzaminu przystąpiło 61 policjantów. Ocenę bardzo dobrą otrzymał tylko przod. Ignacy Mańka, a z oceną końcową dobrą sklasyfikowano 33 osoby. Z oceną dostateczną egzamin złożyło 25 osób, a nie sklasyfikowano z powodu wcześniejszej choroby dwóch funkcjonariuszy (bez oceny niedostatecznej). Podsumowując szkolenia narciarskie w latach 1925, 1927–1929, uczestniczyło w nich łącznie 160 funkcjonariuszy śląskiej policji. Powyższe wydarzenia potwierdza w swoich badaniach Janusz Mikitin w rozprawie doktorskiej *Szkolnictwo policyjne w woj. śląskim w okresie międzywojennym* oraz dr S. Kozdrowski z NWSP w Białymstoku w *Wychowaniu fizycznym w policji woj. Śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia*. W literaturze przedmiotu brak jest innych opracowań historycznych w przedmiotowym zakresie. Mając na uwadze powyższe zdecydowałem się dokonać analizy istniejącej dokumentacji archiwalnej, gdzie można stwierdzić, że szkolenie ukończyło 140 policjantów czyli ok. 5,5% stanu garnizonu śląskiego⁵³. Jednak ilość przeszkolonych osób zupełnie wystarczała do zapewnienia prawidłowej służby policyjnej w górzystych i trudno dostępnych terenach Śląska, w okresie zimowym, kiedy drogi pokryte śniegiem lub całkowicie nieprzejezdne. Do tradycji szkoleń „zimowych” powrócił Policyjny Klub Sportowy Katowice, organizując kurs w 1938 r.⁵⁴ Tutaj również jest brak innych odniesień lub opracowań naukowych, poza pracą Jacka Dworzeckiego *Sport w szeregach Policji Państwowej II Rzeczypospolitej*.

Od dnia 27 marca do 8 maja 1934 r. sekcja pływacka PKS Katowice zorganizowała kurs pływacki dla szeregowych policji na terenie łaźni miejskiej w Katowicach. Kurs ukończyło 10 funkcjonariuszy z Komendy Rezerwy PWŚl w Katowicach⁵⁵. Kolejne szkolenie sportowe miało charakter specjalistyczny. Staraniem członków sekcji szermierczej w katowickiej szkole, w okresie od 30 września do 17 października 1936 r., odbył się specjalny kurs dla instruktorów szermierki⁵⁶.

⁵³ Stan śląskiej policji w latach 1927–1929 r. wahał się między 2525 a 2561 funkcjonariuszy (przyp. aut.).

⁵⁴ *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1939*, s. 359.

⁵⁵ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1935*, s. 401.

⁵⁶ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1938 rok*, s. 325. Nie podano ilości uczestników szkolenia. Kurs ten miał podwójne znaczenie. Nauczano na nim instruktorów szermierki w jednostkach oraz wzbogacono przyszłą kadrę katowickiej szkoły o nowych zawodników w tej dyscyplinie.

Z kolei sekcja narciarska PKS Katowice chcąc podtrzymać wieloletnie tradycje szkoleń narciarskich na stokach Baraniej Góry w Wiśle, zorganizowała kurs narciarski. W kursie od 20 do 27 lutego 1938 r. wzięło udział 20 szeregowych policji śląskiej⁵⁷. Kurs narciarski zorganizowany przez PKS Katowice podtrzymywał tradycje szkoleń w tym zakresie realizowanych przez policję śląską w latach 1925, 1927–1929. Prowadzono również szkolenia w boksie.

Na uwagę zasługuje fakt iż sami sportowcy – policjanci, propagowali szlachetne idee sportu i rywalizacji sportowej w robotniczych dzielnicach śląskich miast, jak również wśród „trudnej” młodzieży okresu międzywojennego. Mimo że na przebieg rozwoju zamiłowania do sportu mogą wpływać różne czynniki (środowisko rodzinne, rówieśnicze), największy udział w jej kształtowaniu przypada jednak trenerowi. Policjant w mundurze stawał się dla młodzieży w klubie sportowym – mistrzem, wzorem do naśladowania i autorytetem. Organizatorem tych szkoleń była sekcja bokserska PKS Katowice, prowadząca zajęcia w katowickiej szkole⁵⁸.

Poza codziennym szkoleniem, w repertuar zajęć weszły zawody strzeleckie, z udziałem słuchaczy biorących udział w bieżących szkoleniach. W miesiącu listopadzie 1936 r. odbyły się zawody strzeleckie o mistrzostwo VII kursu szeregowych Policji Województwa Śląskiego. Program zawodów obejmował następującą konkurencję: broń – karabin wojskowy; odległość 300 metrów; tarcza – 100x60; ilość strzałów – 20 (2 serie po 10). Ilość strzałów próbnych 3. Wynik zawodów był następujący: I miejsce zajął posterunkowy Hubert Skolik; II miej-

⁵⁷ J. Jeziorski, *Sprawozdanie z działalności Policijnego Klubu Sportowego*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1939*, s. 359.

⁵⁸ Policijny Klub Sportowy Katowice (PKS „Mewa” Roździeń, PKS „Mars” Lipiny, PKS „Pod Odrą” Łagiewniki, PKS „Opole” Królewska Huta, PKS „Głogów” Wielkie Hajduki, PKS Lubliniec, PKS „Opole” Bielsko, Policijny Klub Szachowy Katowice) jednosekcyjnych organizacji sportowych zał. 1924–1925 rozkazem Głównego Komendanta Policji Województwa Śląskiego, scalonych w 1926 w ramach procesów centralizacyjnych (struktura wielosekcyjna), od 1928 po włączeniu PKS w Rybniku, Cieszynie i Świętochłowicach o zasięgu wojewódzkim (2000 członków); zlikwidowany w 1939, reaktywowany w 1990, rozwiązany w II poł. I. 90. XX w. Należał do najsilniejszych PKS w II RP. Prowadził sekcje: bokserską (1928–1939), ciężkiej atletyki (1927–1935), hokeja na lodzie (1931–1934), jeździectwa (1937–1939), kolarstwa (1931–1939), lekkoatletyczną (1927–1934, 1938–1939), narciarską (1927–1939), piłki nożnej (1924–1939), pływaką (1928–1939), strzelecką (1928–1939), szachową (1928–1934), szermierczą (1930–1939), tenisową (1927–1939) oraz ogólnorozwojowy oddział dziecięco-młodzieżowy. W 1928 był organizatorem IV Ogólnopolskich Igrzysk Policyjnych. Działacze: Jan Antoszewski, Jan Dublaszewski, Jakub Hostyński, Leon Koza-Kozarski, Józef Jeziorski, Augustyn Musioł, Piotr Urbańczyk, Józef Żółtaszek. Zawodnicy występujący w reprezentacji Polski: Jan Górny, Rajmund Karwicki, Stefan Kisielewski, Stanisław Piłat, Antoni Sobik, Teodor Zaczek. Osiągnięcia: 31 (13–10–8) medali MP, w tym 11 (8–2–1) w boksie, 1 (1–0–0) w strzelectwie, 21 (6–8–7) w szermierce. Zob. A. Steuer, *Koncepcje organizacyjne w sporcie katowickim na przykładzie dziejów Policijnego Klubu Sportowego w Katowicach w latach 1924–1939*, [w:] *Kronika Katowic*, t. 6, Katowice 1996.

sce post. Ignacy Zajac; III miejsce post. Emil Siwczyk; IV miejsce posterunkowy Jerzy Mozler; V miejsce post. Wilhelm Pawliczek. W dniu zakończenia kursu osobom, które zajęły pierwsze pięć miejsc, wręczone zostały nagrody przez Głównego Komendanta PWŚL inspektora Józefa Żółtaszka⁵⁹. Kolejne zawody strzeleckie odbyły się miesiącu czerwcu 1937 r. Stawką było mistrzostwo VIII kursu szeregowych Policji Województwa Śląskiego. Program zawodów obejmował tę samą konkurencję, co przy zawodach VII kursu szeregowych śląskiej policji. Wynik rozegranych mistrzostw był następujący: pierwsze miejsce zajął posterunkowy Wilhelm Stabiński; drugie miejsce posterunkowy Engelbert Hoppek; trzecie miejsce posterunkowy Alojzy Czembor. Za zajęcie dobrych lokat słuchacze otrzymali nagrody, które w dniu zakończenia kursu uroczyście wręczył Z-ca Głównego Komendanta PWŚL. podinsp. Józef Jeziorski⁶⁰.

Widząc konieczność systematycznego podnoszenia ogólnej sprawności fizycznej przez policjantów, kierownictwo policji i władze samorządowe Śląska starały się tworzyć jak najlepsze warunki do uprawiania sportu przez swoich podwładnych. Śląscy policjanci chętnie rozwijali swoją sprawność fizyczną, co było niezwykle zjawiskiem na skalę niespotykaną w innych służbach. Policjanci ze Śląska zdobywali medale i z dumą nosili na swoich mundurach odznaki sprawności sportowej. Policja Województwa Śląskiego w okresie międzywojennym należała do najbardziej usportowionych organizacji w kraju oraz w Europie. Sportowcy z katowickiego PKS zasługują na szczególne wyróżnienie w randze istniejących w tamtym okresie policyjnych klubów sportowych w Polsce. Z czasem stał się na Śląsku ważnym i dobrze rozwiniętym ośrodkiem sportu i rekreacji.

Zakończenie

Od początku powstania śląskiej policji w 1922 r., policyjne władze Śląska przywiązywały ogromną wagę do sprawności fizycznej swoich funkcjonariuszy. Widząc konieczność systematycznego i podnoszenia ogólnej sprawności fizycznej przez policjantów, kierownictwo PWŚL. starało się stworzyć warunki do uprawiania sportu przez swoich podwładnych. Komendanci jednostek terenowych otrzymali polecenie udzielania wszelkiej pomocy w realizacji zadań statutowych wśród policyjnych klubów oraz poparcia poczynają zmiierzających do cyt. „[...] usportowienia policjantów”⁶¹. Sprawność fizyczną funkcjonariuszy na Śląsku realizowano w trzech kierunkach: 1. Organizowano liczne kursy i szkolenia zawodowe w ramach służby w szkołach policyjnych i jednostkach terenowych.

---

⁵⁹ J. Jeziorski, *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, [w:] *Kalendarzyk Policji Woj. Śląskiego 1938*, s. 327–328.

⁶⁰ Tamże, s. 328.

⁶¹ AAN, KGPP, sygn. 20, k. 24. „Rozkaz nr. 743 z dnia 12 marca 1938 roku Komendanta Głównego Policji Państwowej”.

2. Przeprowadzano szkolenia specjalistyczne, które rozwijały kondycję fizyczną i podnosiły sprawność policyjną w wielu dyscyplinach sportowych przydatnych w służbie mundurowej i operacyjnej np. szermierka, boks, samoobrona jiu jitsu, biegi, strzelectwo. 3. Działalność policyjnych klubów sportowych gdzie policjanci mogli realizować swoje zainteresowania sportowe „poza służbą” w licznych sekcjach i grupach sportowych.

W bratniej służbie – policji państwowej – taką inicjatywę podjęto dopiero w 1924 r., co znajdujemy w licznych źródłach archiwalnych oraz w książce J. Drzewieckiego *Sport w szeregach Policji Państwowej II Rzeczypospolitej* z 2010 r., oraz w pracy doktorskiej J. Mikitina *Szkolnictwo policyjne w woj. śląskim w okresie międzywojennym* z 2007 r.⁶² Penetrując źródła archiwalne tego okresu, w tym prasę przedwojenną, kwartalniki policyjne oraz istniejące publikacje z zakresu szkoleń resortowych w śląskiej i państwowej policji, ustaliłem, że zjawisko podnoszenia sprawności fizycznej wśród funkcjonariuszy śląskiej policji ze zwykłych szkoleń policyjnych przerodziło się w skuteczny system podnoszenia sprawności fizycznej. Szkolenia, co do zasady, realizowane były w szkołach policyjnych i ośrodkach szkolenia na poziomie wynikającym z potencjału szkół i ośrodków. Śląscy policjanci chętnie uczestniczyli w całym systemie szkoleń sportowych. Realizowali swoje pasje w licznych klubach policyjnych i sekcjach „poza służbą”, często razem z rodzinami, przyjaciółmi i ludnością cywilną, oraz co ważne z młodzieżą, zachęcając ich do uprawiania sportu wyczynowego. Śląscy „mistrzowie” w policyjnych mundurach byli przykładem do naśladowania dla całego społeczeństwa okresu międzywojennego. Po penetracji zasobów archiwalnych policji państwowej, nie stwierdziłem, aby zjawisko podnoszenia sprawności fizycznej, występowało na tak wysokim poziomie, jak w śląskiej autonomicznej policji. Działające na terenie Polski policyjne kluby, ogniska czy koła sportowe rodzin policyjnych, pozwalały uprawiać sport policjantom, ale nie na taką skalę, jak w policji na Śląsku⁶³.

Szkolnictwo policyjne okresu międzywojennego również mogło poszczycić się własnymi organizacjami sportowymi wchodzącymi w skład całego systemu podnoszenia sprawności swoich funkcjonariuszy. Kolejnym bodźcem, motywującym polskich i śląskich policjantów do czynnego uprawiania sportu oraz podnoszenia swojej sprawności fizycznej, była chęć zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej. Noszenie jej na mundurze było ogromnym zaszczytem i wyróżnieniem.

Zawody organizowane przez Policję dostarczały sportowych emocji dla publiczności, ale przede wszystkim były sprawdzianem sprawności dla samych po-

⁶² J. Mikitin, *Szkolnictwo policyjne w woj. śląskim w okresie międzywojennym*, Praca doktorska Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach [online, dostęp: 20.05.2021].

⁶³ Stan osobowy Policji Państwowej na dzień 1 stycznia 1938 roku: 730 oficerów, tym 153 w służbie śledczej, 27 874 szeregowych, w tym 2662 w służbie śledczej oraz 276 w jednostkach konnych. W 1938 r. stan osobowy Policji Śląskiej wynosił: 61 oficerów, 228 funkcjonariuszy służby śledczej, 2085 funkcjonariuszy służby mundurowej (przyp. aut.).

licjantów. Organizacja zawodów, zasięg i upowszechnienie sportu na terenie Śląska i całej II RP na bazie policyjnych organizacji sportowych spowodowały, iż sport w powojennej Polsce i na Śląsku znacznie się rozwinął. Rekapitulując, należy stwierdzić, że pomimo szeregu problemów, którym musiała sprostać młoda śląska formacja policyjna, jej działalność na polu krzewienia kultury fizycznej była imponująca. Przyniosła bowiem wymierne efekty w postaci skutecznej walki z przestępczością.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych, Komenda Główna Policji Państwowej.

Archiwum Państwowe w Katowicach, Zespół Policji Województwa Śląskiego.

II. Źródła drukowane

Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18 kwietnia 1932 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zmieniające rozporządzenie z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1932 r., Nr 134, poz. 165).

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 rok (Dz.U.Śl. z Nr 13, poz. 87).

Regulamin Związku Strzeleckiego, Komenda Główna Związku Strzeleckiego, Warszawa 1930 rok.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1930 r., Nr 169, poz. 255).

III. Prasa i czasopisma

Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1929, 1933–1939.

„Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policja” (Szczytno) 2006.

„Kronika Katowic” (Katowice) 1996.

„Kwartalnik Policyjny” (Legionowo) 2014.

„Na Posterunku” 1928.

IV. Źródła internetowe

Encyklopedia PWN, [online, dostęp: 15.05. 2021.].

Muzeum Historii Katowic, [online, dostęp: 19.05.2021].

Mikitin J., *Szkolnictwo policyjne w woj. śląskim w okresie międzywojennym*, praca doktorska, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach [online, dostęp: 20.05.2021].

Baza Internetowy System Aktów Prawnych – Monitor Polski 1932, nr 134 poz. 165, [online, dostęp: 22.05.2021].

B. Literatura

- Ciągwa J., *Autonomia śląska (1922–1939)*, Muzeum Śląskie, Katowice 1988.
- Jabłoński T., *Szkolnictwo policyjne w latach 1918–1954*. Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 1995.
- Marzec H., *Na ringu. Leksykon śląskiego boksu*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2014.
- Mikitin J., Grześkowiak G., *Policja województwa śląskiego 1922–1939*, Wydawnictwo ZP, Warszawa 2008.
- Osmólski P., *Leksykon boksu*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1989.
- Zbijowski, G., *Sport w Policji Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*, praca doktorska, AWF Katowice 2013.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Sport w Policji Państwowej Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*.
